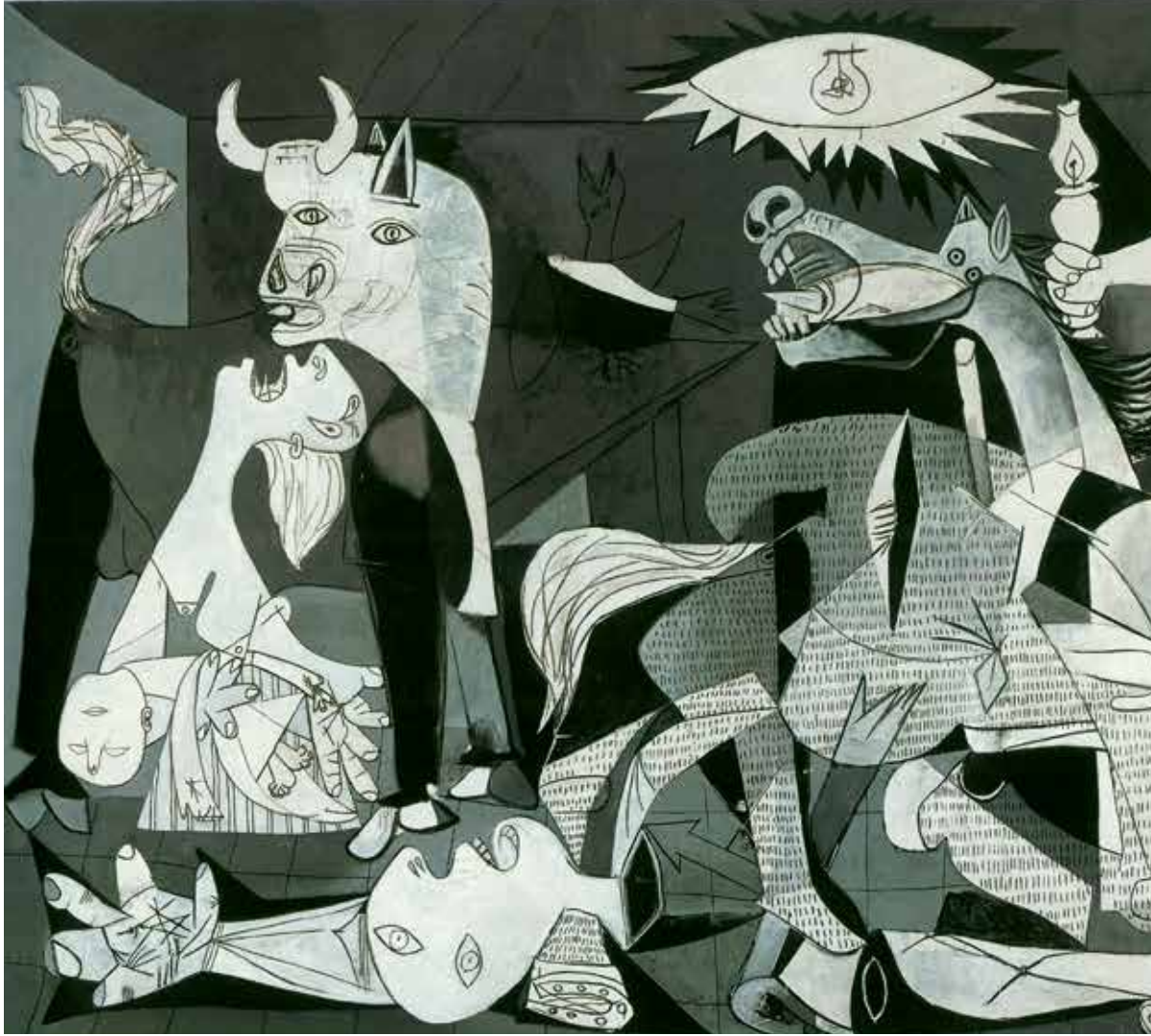

HET NIEUWE BEGIN

Het veranderende denken omtrent kunst nam dus ongeveer aanvang met het gruwelijke werk van Francisco de Goya. Er golden niet langer regels en de kunstwereld nam afstand van het opgelegde begrip schoonheid, waarbij enkel de perfecte afwerking van tel was. Dit 'nieuwe begin' stelde dat echte kunst helemaal geen uitdrukking is van schoonheid, maar veeleer een boodschap brengt, een uiting vanuit de geest. Het genot van kunst had voortaan vooral te maken met de ratio, terwijl technische perfectie stilaan een bijzaak werd. De kunst was geëvolueerd en eiste ook van de toeschouwer om zich open te stellen voor dit nieuwe inzicht. Een kunstwerk dat gruwel uitdrukt, vraagt reflectie vanwege de kijker om te intrigeren. Voor wie niet zo begaan is met kunst is dat niet eenvoudig. De rede bepaalde voortaan wat kunst was, kunst die door velen als lelijk werd ervaren. Wellicht vonden weinigen Goya's *Derde mei 1808 in Madrid* toen mooi. Wie in Spanje kon een schilderij smaken waarop een vuurpeloton een groep mensen executeert, en dan nog in het land waar het tafereel zich effectief heeft voorgedaan? Het schoonheidsoordeel geraakte aan het begin van de negentiende eeuw ondergeschikt aan het doel dat de kunst voor ogen had. De kunstenaar verleidde de kijker niet meer met een esthetisch mooi beeld en een drang naar schoonheid, maar dwong hem kennis te vergaren en te zoeken naar de werkelijke betekenis die achter het beeld verscholen zat. Kunstenaars die in groep of individueel op revolutionaire wijze met de traditie braken, legden om die reden elke kritiek naast zich neer. Hun innovaties waren zowel maatschappijkritisch als stilistisch vernieuwend – ze wilden niet langer afhankelijk zijn van een specifieke kunststroming. Ze werkten vanuit de absolute noodzaak om hun ideeën over de wereld te uiten, en brachten op die manier verandering in de kunstwereld. Deze

Pablo Picasso

Guernica, 1937

Olieverf op doek, 349,3 × 776,6 cm

Madrid, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia

noch schildertechnisch. Hij durfde het in zijn tijd aan om een geheel persoonlijk 'nieuw begin' in te zetten. Op een erg expressionistische wijze bracht hij lijdende figuren in beeld, uitgerekt en met kledingstukken bestaande uit opgestapelde verflinters, en wolken waarmee Emil Nolde pas in het begin van de twintigste eeuw de kunstwereld verraste. El Greco schilderde los van alle gangbare gewoontes, maar realiseerde toch bewonderenswaardige kunst waarvoor hij pas veel later erkend werd!

Een vergelijkbare visuele correctie van zijn tijd was Egon Schiele (1890–1918), met zijn plastische aquarellen van vrouwelijke lichamen. Hij was de kunstenaar die in 1910 de vrouw in uitdagende poses en met een erotische directheid op de rand van zuivere pornografie deed balanceren. Eenzaam masturberende vrouwen en ineen-gestrengelde naakte meisjes met enkel bontgekleurde kousen aan waren veel voorkomende thema's. Met een verstarde blik en met hun naakte lichaam verkramp van genot beleven zijn vrouwen een zinnelijk hoogtepunt. Schieles erotische tekeningen waren droomflarden van een schaamteloze eerlijkheid, verzameld in een mengeling van opwindende, bonte kleurcontrasten, waarbij ontluikende seksualiteit lust en begeerte opriep. Zijn artistieke expressie laat zich als een werkelijkheid gelden,

Emil Nolde

Meeresquarell mit Boot, 1946

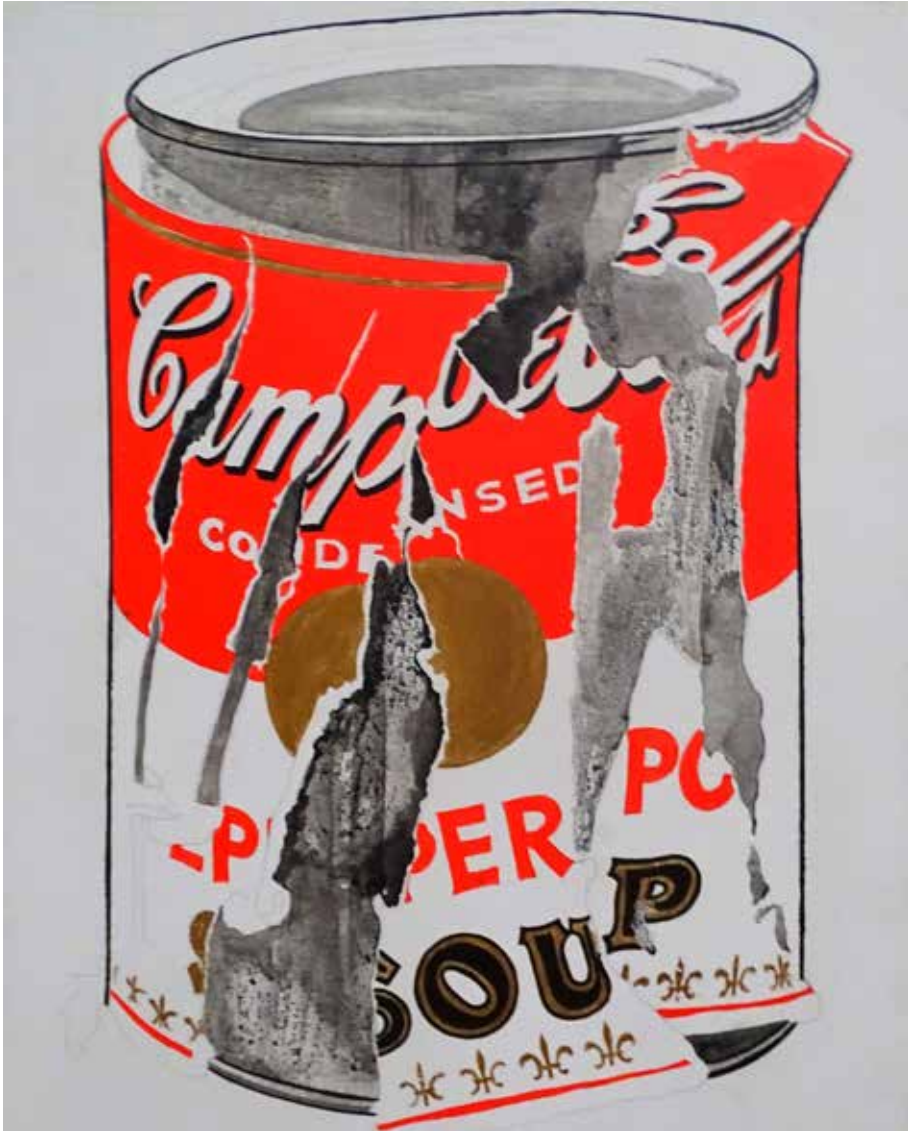
Aquarel op Japans papier, 22,6 × 27 cm

International Modern Art Foundation Belgium

Egon Schiele

Schwarzhaariges Mädchen mit hochgeschlagenem Rock, 1911
Gouache, waterverf en potlood op papier, 55,8 × 37,9 cm
Wenen, Leopold Museum

waar zich dan weer nieuwe subculturen ontwikkelen. Wie op late leeftijd en/of zonder ervaring kunst koopt, laat zich verleiden door of doet dat op basis van een eigen schoonheidsoordeel, maar zal snel beseffen dat zijn keuze erg tijdsgebonden is en snel haar aankoopwaarde verliest. Men koopt naar oude gewoontes. Wat nieuw en ongewoon is, lijkt lelijk, al is het dat wat de jongste generaties opdringen. En omgekeerd is wat de oudere generatie mooi vindt tegengesteld aan het smaakoordeel van wie de toekomst vormt. Voorbij schoonheid staat voor rust, fungeert haast als

Andy Warhol

Small Torn Campbell's Soup Can (Pepper Pot), 1962

Caseine, vergulding en grafiet op doek, 50,8 × 40,6 cm

Los Angeles, The Broad

muurbehang en dringt, anders dan anarchistische uitingen, geen dialoog omtrent kunst op. Het is een schoonheid die stagneert. Kunst zonder autonome kracht afkomstig uit een historisch nieuw begin staat ver verwijderd van schoonheid. Enkel een artistieke uiting die in het verleden opschudding veroorzaakte, blijft die in haar genen bewaren en haalt daaruit haar bestaansreden. Die vaststelling zet de toeschouwer op een denkpiste die ook doet reflecteren over het nieuwe belang van onze eigentijdse kunst. Een kunstwerk aangekocht louter op basis van zijn schoonheid zal snel achterhaald zijn. Kunst die haar tijd voorop is, vraagt een inspanning van de toeschouwer, maar zal tegelijk nog vele generaties blijven boeien. Actuele kunst nodigt ons daarom uit om ook onze *mentale en financiële pijngrens* te verleggen: het leren zien wat we eerder hebben verworpen, al zal de aankoopwaarde ervan niet gemakkelijk te overbruggen zijn. De inspanning om eigentijdse kunst te begrijpen staat voor een boeiend recept waarbij je leert hoe je binnen een universeel-historische context naar kunst moet kijken. Kunst is zelden eenvoudig om te begrijpen, maar biedt een genot dat vooruit doet kijken en overweldigend is.

En toch. In de hedendaagse kunst hebben enkele figuren de luchtbel zwevend gehouden. In hun artistieke boodschap ontstaan binnen de nieuwe context waarin de wereld evolueert, hebben ze kitsch en slechte smaak artistiek acceptabel gemaakt.

Jeff Koons (1955) gebruikte in 1988 een beeldtaal waarin religieuze idolen plaats ruimen voor populaire iconen uit de massacultuur. Hij beeldde een reeks van kitscherige omhelzingen uit in porseleinen en polychrome houten sculpturen. Michael Jackson met aapje Bubbles, knuffel Popples, Buster Keaton en de Pink Panther. Met deze figuren introduceerde Jeff Koons in de kunstwereld de kitsch van

Jeff Koons

Michael Jackson & Bubbles, 1988–89
Porselein, 106,7 × 179,1 × 82,6 cm
San Francisco Museum of Modern Art